

4. Чабанчук В.Ю. Використання поліських лісових ландшафтів Рівненщини у рекреації та туризмі / В.Ю. Чабанчук, М.М. Мельничук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – 2015. – № 2. – С. 147-152.

5. Чир Н.В. Природоресурсний потенціал лікувальних грязей для потреб санаторно-курортного господарства України / Н.В. Чир, О.М. Граб // Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу: зб. тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф., (Тернопіль, 15-17 жовтня, 2015) / М-во освіти і науки України, Тернопільський націон. техн. ун-т ім. І. Пулюя. – Тернопіль : ФОП Паляниця В.А. – 2015. – С. 206-208.

6. Як на Костопільщині за Польщі грязями лікували // Рівне вечірне. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rivnepost.rv.ua/news/yak-na-kostopilshchini-za-polshchihryazyami-likovali>

ПЕРСПЕКТИВИ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ВИКРИСТАННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ячнюк М.О.

marina.yachnuk@gmail.com

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Україна

Investigation of the tourist and recreational use of the nature reserve fund is due to the growing popularity of these areas and objects among tourists and tourists, and the increase of anthropogenic impact on nature conservation objects, which is associated with the intensive development of tourism.

Key words: *protected areas, tourists, recreation.*

Чернівецька область завжди була рекреаційним регіоном, що зумовлено збереженістю природних екосистем, які тісно пов'язані з використанням природоохоронних територій та об'єктів. Зокрема, станом на 2016 рік, на території Чернівецької області функціонувало 331 об'єкт ПЗФ загальною площею 103,5 тис.га. Ступінь заповідності Чернівецької області становить 12,8% (загальнодержавний показник 6,7%). Водночас площа ПЗФ в області є недостатньою і залишається меншою, ніж у більшості країн Європи, де середній відсоток заповідності становить 15%.

Згідно з природоохоронним законодавством на території України існує 10 категорій та об'єктів ПЗФ, з яких 8 представлені на території дослідження: 3 національні природні парки, 2 регіональні ландшафтні парки, 57 заказників, 184 пам'ятка природи, 6 дендрологічний парк, 38 заповідних урочищ, 1 ботанічний сад, 40 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Таким чином, ПЗФ Чернівецької області представлений практично усіма категоріями заповідних територій, за винятком природних заповідників та зоологічних парків. Найбільшу частку у структурі ПЗФ регіону за кількістю об'єктів займають заказники та пам'ятки природи. Найменшою кількістю об'єктів у Чернівецькій області представлені такі категорії ПЗФ як дендрологічні парки - 4, та ботанічний сад – 1. Водночас найбільшу площу в структурі ПЗФ регіону займають заказники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки та природні заповідники.

Природно-заповідні об'єкти розміщені по території Чернівецької області нерівномірно. За відсотком заповідності показники по районах значно відрізняються. Так, у Сторожинецькому районі цей показник найвищий і становить 45,5% далі йдуть Путильський (18,3 %), Вижницький (16,6 %) та Хотинський (11,7 %) райони, що зумовлено розташуванням у Сторожинецькому районі регіонального ландшафтного парку

та національних природних парків у Вижицькому, Путильському та Хотинському районах. У решти районах які характеризуються найбільшим ступенем антропогенного перетворення ландшафтів за рахунок тривалої історії освоєння порівняно родючих земель, відсоток заповідності є нижчим. Щодо кількості об'єктів та територій ПЗФ серед адміністративних районів Чернівецької області, то найбільшу мають Сторожинецький (52), Заставнівський (44) та Путильський (36) райони. Найменша кількість об'єктів і територій ПЗФ характерна для Новоселицького (13), Герцаївського (12) та Кельменецького (9) районів, характерною ознакою яких є високий ступінь господарського освоєння.

Основними територіями здійснення туристсько-рекреаційної діяльності в межах ПЗФ регіону виступають національні природні парки, використання яких є важливою умовою розвитку рекреаційного природокористування в регіоні.

До важливих об'єктів ПЗФ Чернівецької області належать національний природний парк «Вижицький» - найважливішими завданнями якого є охорона екосистем, наукова та рекреаційна діяльність, еколого-освітня діяльність та природоохоронна пропаганда; національний природний парк (НПП) «Черемоський» - на території парку розміщені пам'ятками історії та архітектури, що привертають увагу відвідувачів народними промислами (гончарство), місцями життя і діяльності видатних осіб, на території парку починає активно розвиватися зелений туризм; Хотинський НПП - найбільш цікавими для туристів та відвідувачів є історико-архітектурні пам'ятки (наприклад, Хотинська фортеця) та рекреаційно-привабливі території (узбережжя Дністровського водосховища).

Регіональні ландшафтні парки (РЛП) займають найбільшу частку від заповідної площі Чернівецької області (43%), які створені для обмеження антропогенного впливу на національні парки та розвиток екологічного туризму. Основу цієї категорії складають 2 РЛП: Чернівецький та Черемошський.

На території досліджуваного нами регіону налічується 40 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (ППСПМ) загальною площею 247,9 га, всі вони мають місцеве значення. Всі ППСПМ мають місцеве значення і створені лише з метою охорони особливо цінних та рідкісних видів рослинних угруповань та зразків паркової архітектури. Як наслідок, туристсько-рекреаційна діяльність на їх основі не набула організованого характеру. У таких парках здійснюється переважно стихійний відпочинок населення (піші прогулянки, катання на велосипедах, розведення багать), який не контролюється з боку місцевих органів влади. Вивчення найбільших ППСПМ регіону дозволяє стверджувати, що перспективними з точки зору організації в їх межах рекреації є наступні види туризму: пізнавальний, культурний, пішохідний, екологічний, орнітологічний. Ресурси для поширення таких видів туризму вже надані природою, залишається тільки втілити їх популяризацію у життя.

Особливим є питання використання рекреаційного потенціалу заказників, які є осередком розвитку наукового та пізнавального туризму з елементами активного відпочинку. Найпоширенішими в межах регіону є ландшафтні (20) та іхтіологічні (12) заказники, тоді як найменшою кількістю представлені зоологічні та ентомологічні (по 1) заказнику. Використання заказників як складової туристичної галузі підвищить економічну ефективність регіону та залучить сільське населення у сферу сільського зеленого, екологічного, спортивного, культурно-пізнавального та інших видів туризму. Особливим на Буковині є заказник Цецино. Це мальовничий лісовий масив, який вкриває привершинну частину г. Цецина (її північно-західні, північні, північно-східні та південно-східні макросхили, густо розсічені ярами й ускладнені зсувами) — найвищої точки (537 м н. р. м.) Чернівецької височини і Буковинського Передкарпаття.

У той же час для розвитку туризму та рекреації в регіоні важливе місце належить територіальній системі пам'яток природи. Саме пам'ятки природи найчастіше є атракціями, які зможуть приваблювати свідомих екотуристів, при цьому, найбільш

перспективним напрямом є використання пам'яток природи регіону у пізнавальному туризмі.

Заказники і пам'ятки природи в майбутньому можна безпосередньо пристосовувати для розвитку комерційного екотуризму. Заказники та пам'ятки природи, які виступають місцем зосередження унікальних, в т. ч. ендемічних, реліктових представників флори і фауни, атрактивних ландшафтів, можуть в перспективі виконувати важливу пізнавальну та рекреаційну роль.

Найбільша кількість об'єктів ПЗФ Чернівецької області припадає на пам'ятки природи (ПП). Їх на території області нараховується 184, з них 9 загальнодержавного значення: Борівецька ПП, Шилівський та Рухотинський ліси, Тисовий яр, Урочище «Білка», Печери «Буковинка», «Попелюшка», «Баламутівська» та «Піонерка». Зокрема, печери Буковини є основою науково-пізнавального спелеотуризму.

На території дослідження нараховується 38 заповідних урочищ. Пам'ятки природи та заповідні урочища можуть використовуватися для проведення екскурсій, організації на їх основі міжнародних екологічних конгресів, розширення освітньо-виховної роботи. Поширення їх в різних частинах Чернівецької області відіграє провідну роль у розвитку екологічного туризму.

В області функціонує 6 дендрологічних парків, з них 2 загальнодержавного значення: Сторожинецький та Чернівецький. Це одні з найстарших дендропарків області. В їхніх насадженнях зростають різноманітні види і форми дерев та чагарників. Мають науково-естетичне значення і слугують базами наукових досліджень, учбових практик студентів лісового коледжу та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

В регіоні має місце єдиний Чернівецький ботанічний сад. Цілорічно він приваблює тисячі українців та іноземних туристів. В його складі нараховується 1300 видів і форм рослин, з них 170 лікарських, 650 – зростає в оранжереях. Сад є базою наукових досліджень і практик студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, а також використовується населенням для відвідування у порядку встановленому адміністрацією ботанічного сад.

Наявність в Чернівецькій області територій та об'єктів ПЗФ створює сприятливі умови для розвитку екологічного туризму. Популярні види туризму у межах ПЗФ Чернівецької області здійснюється за такими напрямками:

- ✓ науково-пізнавальний;
- ✓ велосипедний;
- ✓ гірськолижний;
- ✓ кінний;
- ✓ водний;
- ✓ спелеотуризм;
- ✓ орнітологічний;
- ✓ етнографічний;
- ✓ мисливський.

Екстремальна рекреація набуває в останні роки великої популярності. Це нова течія в туризмі характерна не тільки для Чернівецької області, а й для України. Територія досліджуваного регіону має усі необхідні рекреаційні ресурси для розвитку туризму і сприятливі для цього території. Наявність природно-географічних чинників є однією з головних умов розвитку екстремального туризму. Різноманітність природних ресурсів та виражена сезонність на території Чернівецької області, сприяє розвитку наступних видів екстремального туризму: маунтінбайкінг (спорт заснований на велосипедних змаганнях в гірській місцевості); скелелазіння (альпінізм) в Чернівецькій області поширений у гірських системах Карпат. Дані умови ідеальні для скелелазіння, адже наявні гірські системи відносяться до середньо високих гір і мають абсолютну висоту нижче снігової лінії; гірські лижі та сноубординг. Чернівецька область нараховує 5 гірськолижних

курортів – «Цецино», «Мигово», «Перевал Німчич», «Сонячна Долина», «Горбова»; джипінг. Для розвитку джипінгу в Чернівецькій області наявні всі необхідні природні передумови. Проте основними полігонами для джипінгу є західна частина області; сприятливі умови для дельтапланеризму та парапланеризму наявні в південно-східній частині області, в долині Дністра.

Популярного значення набуває сільський зелений туризм який здійснюється на територіях ПЗФ Чернівецької області при спільній рекреаційній (туристичній) діяльності сільських господарів та адміністрацій установ ПЗФ. Так, у межах Вижицького НПП успішно функціонують агрооселі, які забезпечують екотуристів якісними послугами як у літній, так і в зимовий періоди.

На території Чернівецької області є численні пам'ятки історії та архітектури, що дає підстави для розвитку екотуризму.

Важливою умовою для розвитку екологічного туризму на території дослідження та прилеглих територіях є необхідність створення установ – фірм, агенцій, бюро, що здійснюють екскурсійно-туристичне обслуговування. На жаль, сучасні туристичні компанії, переважно зорієнтовані на виїзний екологічний туризм, як більш прибутковий. У цілому сфера екотуризму на території Чернівецької області залишається недостатньо розвинутою.

Як свідчить аналіз та дослідження, туристсько-рекреаційний потенціал природоохоронних територій регіону є значним, проте використовується неефективно і неповною мірою. Така ситуація свідчить про багаторічне ігнорування наявного рекреаційного потенціалу природно-заповідних установ, недооцінювання доцільності освоєння відповідних туристичних і лікувально-оздоровчих ресурсів. Існує низка проблем, які перешкоджають стабільному розвитку туристсько-рекреаційної діяльності в межах територій та об'єктів ПЗФ Чернівецької області. Незважаючи на багатство природно-антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів досліджуваного регіону, рекреаційна діяльність на основі об'єктів ПЗФ розвивається не на повну потужність.

Великий вплив на процес туристсько-рекреаційного використання ПЗФ мають наявні проблеми природно-заповідної сфери в цілому. Необхідно зробити акцент на тому, що серйозне занепокоєння викликає сучасний стан заповідної справи в Україні. Так, крім недостатнього значення показника заповідності, завжди існує загроза втрати вже заповіданих і зарезервованих під заповідання унікальних та еталонних природних комплексів через нецільове використання та вилучення зі складу земель ПЗФ. Не відповідає сучасним вимогам стан моніторингу природних комплексів на територіях ПЗФ загальнодержавного та міжнародного значення. Установи ПЗФ не повністю забезпечені адміністративними та лабораторними приміщеннями, вони не мають спеціальної техніки для проведення природоохоронних заходів, у них не створені екопросвітницькі центри. Існує серйозна проблема репрезентативності екологічної мережі. Негативні тенденції ускладнюються і тим, що в Україні відсутній цілісний і реально діючий економічний механізм, здатний ефективно вирішувати проблеми та завдання збереження цінних заповідних територій та об'єктів в інтересах екологоорієнтованого соціально-економічного розвитку.

Перелік використаних джерел:

1. Беляєва С. С. Туристична привабливість парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (на прикладі Черкаської області) / С. С. Беляєва // Збірник наукових праць ЧДТУ. Сер. економіка. - 2014. - Вип. 38. Ч. 1. Том 2. - С. 100-110.
2. Іванюк Т. М. Заповідні території як основа розвитку туристично-рекреаційної індустрії регіону / Т. М. Іванюк, Д. П. Іванюк // Вісник ЖНАЕУ. - 2011. - № 1, С. 478-482.
3. Олійник Я. Б. Екологічний туризм на теренах національних природних парків і біосферних заповідників України в міжнародний рік екотуризму та гір / Я. Б. Олійник, В. І. Гетьман // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Географія. - К. : ВПЦ «Київський університет», 2002. - Вип. 48. - С. 5-11.